

Intressepolitiskt program 2023–2026

Innehåll

Förord: Förutsättningar för ett bättre samhälle	1
Sammanfattning	1
Fremia, vår sektor och omvärlden	2
Nytt politiskt landskap, nya arbetsmetoder	2
Demokratin måste stärkas.....	3
Forskning och statistik bygger kunskap	4
EU och globalt	4
Hållbarhet i fokus.....	4
Med mångfalden som styrka	4
Tillväxt för samhällets skull.....	5
Stärk den svenska modellen	7
Arbetsmarknad i omvandling.....	7
Viktigt att organisera sig	8
Anpassa kollektivavtalen	8
Värna den svenska modellen i EU	9
För ett hållbart arbetsliv	9
Synliggör civilsamhällets avgörande roll	11
Viktig arbetsgivare	11
Civilsamhället i EU	12
Arbetet inom Nysta tas vidare	12
Främja kooperativ utveckling.....	14
Med vinsten som medel	14
Generationsväxla till kooperativ	14
Ett kunskapslyft behövs.....	15
Kooperativ utveckling får Sverige att leva	15
Tio procent av välfärden ska vara idéburen	17
Likvärdiga villkor för alla utförare	17
Många mervärden med idéburna organisationer i välfärden	17
Rimliga villkor för personlig assistans	20
Höj assistansersättningen rejält	20
Idéburna organisationer bekämpar långtidsarbetslösheten	22
Samverkan med Arbetsförmedlingen.....	22

Förord: Förutsättningar för ett bättre samhälle

Fremia är Sveriges största oberoende arbetsgivarorganisation. Vi organiserar och företräder demokratiskt styrda verksamheter, som kooperativa och ömsesidiga företag, idéburna aktörer inom välfärden, civilsamhällets organisationer och samhällsnyttiga företag. I dag består Fremia av 5 300 medlemmar, med fler än 150 000 anställda.

Vi bedriver verksamheter som är långsiktiga, hållbara och värderingsstyrda. Vi är stora konsumentkooperativ, och små personal- och brukarkooperativ. Vi är idéburna organisationer inom välfärden och sociala företag. Vi är föreningar och civilsamhällets organisationer. Vi bedriver handel, bygger bostäder och erbjuder försäkringar. Vi driver förskolor, sjukhus, personlig assistans och äldreomsorg. Vi utbildar, skapar en meningsfull fritid för ung som gammal, stöttar i kris och hjälper människor i ekonomisk och social utsatthet. Vi arbetar för jämlikhet, social rättvisa, global utveckling och ett bättre klimat. Våra verksamheter samlar många miljoner medlemmar, givare, volontärer och andra engagerade.

Inom ramen för Fremia tar vi tillvara våra gemensamma intressen som arbetsgivare. Vi värnar och vill stärka den svenska modellen, och vi betonar vikten av att både arbetsgivare och arbetstagare organiserar sig. Det gynnar alla på den svenska arbetsmarknaden. Inom Fremia bevakar vi också våra intressen i ett bredare, politiskt perspektiv. Vi påverkar beslutsfattare, sprider kunskap och bildar opinion. På så sätt stärker vi våra förutsättningar att bedriva och utveckla våra verksamheter på bästa möjliga sätt.

Det som förenar oss medlemmar i Fremia är att vi vilar tryggt i våra demokratiska principer och starka värderingar. Vi tänker långsiktigt och hållbart. Vi är professionella och affärsmässiga, samtidigt som vi är djupt förankrade i ett engagemang för den enskilda människan och för samhällets bästa.

Vi bidrar till att lösa många av de avgörande samhällsproblemen. Vi förändrar världen med banbrytande sociala innovationer. Vi skapar engagemang och gemenskap och lägger grunden för ett bättre, mer sammanhållet samhällskontrakt. Därför behöver vår sektor växa och få en starkare röst. Fremia vill vara en drivande kraft för en sådan utveckling.

Fremias intressepolitiska program sträcker sig över perioden 2023–2026, och har ett brett anslag. Syftet med programmet är att ge en tydlig översikt av vad Fremia vill och hur vi prioriterar våra intressepolitiska ansträngningar. Men också hur vi arbetar tillsammans, medlemmar emellan och med andra aktörer, för att stärka vår sektor.

Genom att arbeta med både arbetsgivarfrågor och intressepolitik får vi genomslag för de förändringar som krävs för att våra medlemmar ska få så bra förutsättningar som möjligt att verka. För att hela samhället tjänar på det.

Sammanfattning

Vi lever i en orolig tid, där demokratiska principer ifrågasätts på daglig basis. Fremias medlemmar, med sina starka demokratiska rötter, är en avgörande motpol mot de destruktiva krafter som får samhället att falla isär. När vår sektor växer, blir samhället starkare och mer motståndskraftigt. Fremia vill vara en ledande aktör för en sådan utveckling. Vi menar att det görs bäst genom att organisatoriskt kunna förena arbetsgivarfrågor med intressepolitik, och i bred samverkan med andra.

Fremias intressepolitiska program 2023–2026 sammanfattar hur vi ser på samhällsutvecklingen och i vilken riktning den bör gå. Vi menar att vår sektor är omistlig för att skapa ett bättre samhälle, och måste behandlas så i politiska processer och andra viktiga beslutskedjor. Därför måste representanter från vår sektor få delta i alla relevanta sammanhang, på samma villkor som den offentliga sektorn och det privatägda näringslivet. Forskning och statistik måste synliggöra den mångfald av aktörer som finns i vår sektor. Det behövs mer kunskap om sektorn bland politiker, inom utbildningsväsendet och samhället i stort.

Fremia värnar och vill stärka den svenska modellen. Vi uppmanar både arbetsgivare och arbetstagare att organisera sig, och vill att kollektivavtal ska ses som en konkurrensfördel. Centrala avtal samt lagar och regler på arbetsmarknadsområdet bör vara flexibla och kunna förhandlas bort i branschanpassade och lokala kollektivavtal. Även lagar och regler inom andra områden, både i Sverige och på EU-nivå, behöver anpassas för den särart som gäller vår sektor.

Civilsamhället är oundgängligt i kristider. Men för att kunna kliva fram snabbt när krisen kommer behöver goda politiska och finansiella förutsättningar finnas på plats permanent. Finansieringen av civilsamhället måste vara långsiktig och förutsägbar. Det måste vara enkelt att sluta ändamålsenliga avtal med organisationerna inom den idéburna välfärden och ersättningsnivåerna behöver räknas upp i tillräcklig takt.

Fremia vill att en betydligt större del av den offentligfinansierade välfärden ska ske i idéburen regi. Vi tror på en mångfald av utförare inom hela välfärdssystemet och verkar för att idéburna organisationers involvering och omfattning i offentligfinansierade välfärds- och arbetsmarknadsinsatser ska öka. Det måste finnas förutsägbarhet och framförhållning beträffande ersättningssystem, regelverk och uppföljning inom personlig assistans, arbetsmarknadsinsatser och inom välfärdssystemet som helhet.

Fremia, vår sektor och omvärlden

Vi lever i en orolig och ifrågasättande tid. Argumentation på vetenskaplig grund kan bemötas med fritt tyckande. Misstron mot institutioner och själva valsystem har ökat dramatiskt, och sprider sig i politisk retorik över världen. Länder som räknas som fullvärdiga demokratier har blivit färre och demokratiska principer, som yttrandefriheten, sätts dagligen på prov. Det gör samhället osäkrare, mer sårbart och ökar risken för konflikter.

Den sektor där Fremias medlemmar verkar är en avgörande motpol mot de destruktiva krafter som får samhället att falla isär. Det blir extra tydligt i tider av kris och oro. Men för att kunna kliva fram snabbt när krisen kommer, behöver sektorn permanent ha goda politiska och finansiella förutsättningarna att verka.

Nytt politiskt landskap, nya arbetsmetoder

Sverige har fått ett nytt politiskt landskap, med nya allianser och politiska kompromisser som inte var möjliga för bara några år sedan. Regeringen och riksdagen kommer under mandatperioden 2022–2026 att fatta en rad beslut som har stor betydelse för Fremias medlemmar här och nu. Men också för de övergripande spelreglerna i ett längre perspektiv. Fremia arbetar för att våra medlemmars förutsättningar att verka ska vara så bra som möjligt, både på kort och lång sikt.

Vi tror att vi gör det bäst tillsammans. Därför vill vi knyta till oss fler medlemmar. Samtidigt är idén bakom Fremia större än så: vi vill värna och stärka *hela* vår sektor och vi samarbetar därför brett med många olika aktörer inom sektorn. Men vår sektor kan inte göra allt. Vi samarbetar även med det offentliga, det privatägda näringslivet och akademien. En god samverkan är helt avgörande, både för organisationer och företag inom vår sektor, men också för samhället i stort. Vi ser det som ett av Fremias viktigaste uppdrag att vara en drivande kraft för en sådan samverkan och en samlande röst för vår sektor.

Fremia som organisation bygger på tanken att arbetsgivarfrågor och intressepolitik hänger ihop. Vi är en del av arbetsmarknaden och den svenska modellen, där konkurrenskraftiga och anpassade kollektivavtal är en viktig förutsättningsfråga. När de fackliga organisationerna går samman och bildar större enheter är det viktigt att vi på arbetsgivarsidan möter den utvecklingen.

Fremia är partipolitiskt obundet, men som samhällsaktör är vi samtidigt en del av det politiska landskapet. Det är genom att påverka politiska beslut som vi kan förändra strukturer och regelverk.

Demokratin måste stärkas

Fremias medlemmar har en avgörande betydelse för vårt demokratiska samhällsbygge. Engagemang förenar. Och engagemanget hos den svenska befolkningen är fortsatt högt, det visar exempelvis studier från Marie Cederschiölds högskola. Samhällen där människor interagerar jämlikt i olika sammanhang präglas av mer tillit och socialt kapital. Det stärker både demokratin och det ekonomiska välståndet. Det är ingen slump att Sverige och andra länder med ett starkt civilsamhälle och en grundmurad demokratisk tradition – exempelvis länderna i övriga Norden – är ekonomiskt välmående. Tillit och en demokratisk värdegrund är också det bästa vaccinet mot konflikter och krig.

Demokratisk organisering är både en förutsättning och ett uttryck för varje öppet och framgångsrikt samhälle. Det var genom organisering som demokratin kom att utvecklas och institutionaliseras i Sverige, och det är genom vår sektor som den upprätthålls dag för dag. De rörelser som har utvecklat vårt samhälle från grunden är bland annat arbetar-, nykterhets-, idrotts-, kvinno-, frikyrko- och funktionsrättsrörelserna. Till den viktiga organiseringen hör också att människor har skapat kooperativ inom en rad samhällsområden, till exempel för att vanligt folk skulle ha råd med, och tillgång till, mat, boende och försäkringar.

Genom demokratisk organisering har vi möjligheten att lyfta våra gemensamma röster för att påverka och utkräva ansvar av våra beslutsfattare mellan allmänna val. Många av Fremias medlemmar ser som sin viktigaste uppgift att säkerställa sina medlemmars samhälleliga fri- och rättigheter. De är röstbärare, inte minst för dem som inte själva har en stark röst. Utan vinstintressen tar de aktivt ansvar för insatser som bygger ett starkt, rättighetsbaserat samhälle. Ett samhälle där människor är med och bidrar med de olikheter vi har, blir ett starkare samhälle.

Men det demokratiska utrymmet begränsas alltmer i stora delar av världen. I flera länder, i och utanför Europa, ser vi en glidning från öppenhet och mångfald mot ett mer auktoritärt samhälle där nationalism och populism breder ut sig. Den här utvecklingen har växt till en global trend under det senaste decenniet och accelererat under coronapandemin.

I Sverige argumenterar tongivande politiska röster för ökad politisk styrning och kontroll av civilsamhället. Föreningsfriheten porträtteras allt oftare som ett hot mot demokratin, snarare än som en del av lösningen på samhällsutmaningarna. I samma anda diskuteras begränsade eller till och med avskaffade offentliga bidrag till delar av civilsamhället. Vi har länge sett den här retoriken kopplad till minoritets- och rättighetsorganisationer, men ser den nu också riktas mot andra civilsamhällesaktörer, däribland folkbildningen.

Hat och hot mot organisationer och dess representanter blir allt vanligare, inte minst i sociala medier. Alla i en organisation kan drabbas, från ordföranden och förtroendevalda till medlemmar och volontärer. Det leder till att föreningar sluter sig inåt och tvingas bort från den offentliga debatten. Den här oron försvagar vår sektors röstbärrroll och gör att organisationer blir mer stängda, med färre som engagerar sig. Det är en olycklig utveckling som pekar på att någonting allvarligt håller på att hända i vårt samhälle. Den utvecklingen vill Fremia motverka.

Forskning och statistik bygger kunskap

Forskning om ideellt engagemang och organisering har varit viktig för framväxten av ett mer sammanhållet civilsamhälle i Sverige, och för grundandet av Fremia. Men det finns fortfarande stora kunskapsluckor. Ett problem är att statistik sällan synliggör att det finns något mer än en tvåsektorsmodell med offentligt respektive privat, där "privat" anses omfatta såväl det vinstdrivande näringslivet som vår sektor.

Kooperationen, civilsamhället och den idéburna välfärden måste synliggöras bättre i officiell statistik och forskning som rör exempelvis arbetsmarknaden eller välfärden, som vård, skola och omsorg.

EU och globalt

Fremias fokus är framför allt nationellt. Men många av våra medlemmar finns och verkar över hela världen. Svensk politik, även i kommuner och regioner, påverkas också i stor utsträckning av beslut som fattas på EU-nivå. Det blir därför allt viktigare för vår sektor att ha insikt om vad som händer inom EU:s institutioner och påverka de beslut som fattas där. Här ser Fremia att det finns viktiga åtgärder att genomföra. Vi vill också bevaka och påverka hur EU-direktiv implementeras i ett svenskt sammanhang.

Hållbarhet i fokus

Inom Kooperationen, civilsamhället och den idéburna välfärden finns ett starkt fokus på hållbarhet; ekonomisk, social och ekologisk. Det ligger i vår sektors DNA att tänka hållbart, många organisationer har det som sitt yttersta syfte. De vill vara hållbara som arbetsgivare och de driver på för ett hållbart samhälle. Fremia verkar för social hållbarhet i arbetslivet genom att ta fram kvalitativa kollektivavtal och aktivt stötta våra medlemmar i deras arbetsgivaransvar, bland annat inom arbetsmiljöarbetet.

Fremia stödjer en hållbar samhällsutveckling i alla aspekter och skriver under på målen inom Agenda 2030.

Med mångfalden som styrka

Fremias medlemmar kan tyckas vara en spretig skara. De har många olika associationsformer, inom många olika verksamheter och spänner över en mängd samhälls-

och politikområden. De är stora ömsesidiga företag, konsumentkooperativ, och små personal- och brukarkooperativ. De är idéburna organisationer inom välfärden och sociala företag. De är föreningar och civilsamhällets organisationer, stora som små. De bedriver handel, bygger bostäder och erbjuder försäkringar. De driver förskolor, sjukhus, personlig assistans och äldreomsorg. De utbildar, skapar en meningsfull fritid för ung som gammal, stöttar i kris och hjälper människor i ekonomisk och social utsatthet – i Sverige och globalt. De arbetar för jämlikhet, social rättvisa, global utveckling och ett bättre klimat.

Men våra medlemmar har också en hel del som förenar. De vilar på demokratiska principer och styrs av starka värderingar. De tänker långsiktigt och hållbart. De är professionella och affärsmässiga, samtidigt som de är djupt förankrade i ett engagemang för den enskilda människan och för samhällets bästa. De finns inom den stora del av samhället och arbetsmarknaden som varken verkar i det privata näringslivet eller i offentlig sektor. Oavsett om verksamheten är allmännyttig eller om den finns till för medlemmarnas behov, uppstår ingen vinst i privatekonomisk betydelse. Eventuellt överskott återinvesteras i verksamheten. Våra medlemmar fyller en central funktion i samhället och har genom historien utmanat etablerade strukturer och varit upphov till innovation och utveckling.

Många av Fremias medlemmar driver sina egna sakfrågor, inom områden där de är experter. Men gemensamma förutsättningsfrågor vill vi driva mer effektivt och tydligt genom att samla och samverka med fler aktörer, och genom att kunna knyta samman arbetsgivarfrågor med intressepolitik.

Fremia bedriver intressepolitik och förutsättningsfrågor inom Kooperationen, civilsamhället, personlig assistans och den idéburna välfärden. Vi har även medlemmar som vi inte driver intressepolitik för, utan som endast får arbetsgivar-service, som exempelvis politiska partier.

Tillväxt för samhällets skull

Fremia vill växa och få fler medlemmar. Men framför allt vill vi att hela vår sektor växer och blir starkare. För att vi vet att samhället blir bättre då.

Fremia arbetar för:

att politiker och andra beslutsfattare ska behandla vår sektor som omistlig för att skapa ett bättre och mer demokratiskt samhälle, där innovationskraft, engagemang och konkreta välfärdsinsatser tillvaratas som en resurs.

att bli en samlade kraft för Kooperationen, civilsamhället och den idéburna välfärden.

att främja strukturerade samarbeten inom vår sektor, och med resten av samhället.

att motverka hat och hot mot våra medlemmar och civilsamhället som helhet.

att samhället ska bli hållbart, både socialt, ekonomiskt och ekologiskt.

att forskning och nationell statistik synliggör den mångfald av aktörer som finns i vår sektor. Fremia vill se en utveckling av nationell statistik av god kvalitet från en rad myndigheter, inte minst Statistiska centralbyrån.

att stärka vår sektors inflytande i EU och påverka hur EU-direktiv implementeras i Sverige.

Stärk den svenska modellen

Fremia organiserar arbetsgivare i demokratiska verksamheter: ömsesidiga och kooperativa företag, idéburna välfärdsaktörer och civilsamhällets organisationer. Gemensamt för våra medlemmar är att de driver värderingsstyrda, långsiktiga och hållbara verksamheter som vilar på demokratisk grund. Fremia företräder 5 300 medlemmar med tillsammans drygt 150 000 anställda, det gör oss till Sveriges största fristående arbetsgivarorganisation.

Alltsedan industriavtalet träffades 1997 och Medlingsinstitutet inrättades 2000 har Sverige haft en fungerande lönebildningsmodell. Det innebär att den internationellt konkurrensutsatta sektorn bestämmer det samhällsekonomiska löneökningstrymmet, det så kallade märket. Modellen har tjänat Sverige väl och har bidragit till att reallönerna har ökat med 60 procent under de senaste 20 åren. Antalet arbetsmarknadskonflikter och förlorade arbetstimmar på grund av strejker har varit mycket få i jämförelse med våra europeiska och nordiska grannländer. Fremia värnar och vill stärka den svenska arbetsmarknadsmodellen.

Fremia ser det som naturligt att resurstilldelningen till vår sektor påverkas av samhällsekonomin i stort. Men det är oroande att civilsamhällets tilldelning av offentliga medel inte står i paritet med de produktionsökningar som tar sig uttryck i industriavtalets normering. Eller att ersättningsnivåerna till idéburna organisationer i välfärden inte räknas upp i tillräcklig takt. Det får till följd att stora delar av våra medlemmar inte kan förväntas följa med i den löneutveckling som sker på arbetsmarknaden i övrigt. Det är en olycklig utveckling som måste brytas.

Det är rimligt att parterna på arbetsmarknaden fortsätter att värna den nuvarande lönebildningsmodellen. Hänsyn behöver dock tas till vår sektors ekonomiska förutsättningar. Därför är det viktigt för Fremia att koppla intressepolitik och förutsättningsfrågor till arbetsgivarfrågor – de kan inte separeras.

Arbetsmarknad i omvandling

Arbetsmarknaden är under ett starkt omvandlingstryck. Arbetsmarknadens parter har ett stort ansvar att anpassa kollektivavtalen efter de utmaningar som vi står inför. Generellt för alla verksamheter är att globalisering, urbanisering och digitalisering ställer nya krav på omställningsförmåga och utmanar våra invanda föreställningar om bland annat organisation, arbetstider och ersättningar. Kollektivavtalen får aldrig bli hinder som leder till stagnation, utan ska vara ett stöd för utveckling och omställning.

Människor måste snabbare få tillträde till arbetsmarknaden. Därför behöver arbetsgivare och fackliga organisationer våga prova nya lösningar, särskilt när det gäller människor som står långt ifrån arbetsmarknaden. All kompetens måste tas tillvara och därför behöver

en tidig kontakt med arbetsplatser och arbetslivet underlättas. Exempelvis visar entydiga forskningsresultat att arbete är den enskilt viktigaste faktorn för en lyckad integrationsprocess.

Viktigt att organisera sig

För att kunna lösa utmaningarna på arbetsmarknaden behöver den svenska modellen stå på stadig mark. Det förutsätter en hög organisationsgrad och starka parter på arbetsmarknaden. Därför är det oroväckande att den fackliga organisationsgraden har sjunkit under de senaste decennierna¹. Det är dock glädjande att se att den nedåtgående trenden tycks vara bruten.

På arbetsgivarsidan är organisationsgraden, och därmed kollektivavtalens täckningsgrad, alltså hög inom traditionella branscher. Även inom vår sektor är andelen organisationer med kollektivavtal hög. I nya, snabbväxande branscher inom tjänste- och välfärdssektorn är dock organisationsgraden lägre. Det är oroande för den svenska modellens fortlevnad.

För att den svenska kollektivavtalsmodellen inte ska vittra sönder måste arbetsmarknadens parter vara beredda att ta sig an dessa utmaningar. Alternativet är en tynande svensk modell där allt färre företag, organisationer och anställda omfattas av kollektivavtal. Om normen flyttas, så att kollektivavtalsanslutning betraktas som ett undantag i stället för en självklarhet, riskerar den att upplevas som en konkurrensnackdel. En sådan utveckling vill Fremia aktivt motverka.

Fremia verkar för att öka andelen verksamheter som omfattas av kollektivavtal och att arbetstagarna blir medlemmar i fackförbund. En hög organisationsgrad utgör en förutsättning för en arbetsplatsnära demokrati. Det möjliggör lokala samverkansformer som är gynnsamma för verksamheternas utveckling. Kollektivavtal bör vara flexibla och ge medarbetarna verktyg att möta den egna verksamhetens behov och utmaningar. Fremia förespråkar dispositiva avtal där de lokala parterna själva kan komma överens om villkor och lönomodeller anpassade utifrån lokala behov. Enligt samma resonemang menar vi att lagar och regler på arbetsmarknadsområdet i största möjliga mån ska vara dispositiva.

Anpassa kollektivavtalen

Många av Fremias medlemmar har både löneanställda, arbetande förtroendevalda, medlemmar, volontärer och inhyrd arbetskraft i sina verksamheter. Kollektivavtalen måste anpassas för att bättre tillvarata den fulla potentialen hos organisationer som har en vidare bas än endast reguljärt lönearbete. Det bör göras med vetskapen om att

¹ Se till exempel A. Kjellberg, 2022: "Den svenska modellen i en föränderlig värld."

förhållandet mellan olika grupper av aktiva snabbt kan förändras och att ett grundskydd behövs för alla som deltar i verksamheten.

Värna den svenska modellen i EU

För att värna den svenska modellen är det viktigt att förhållanden som är specifika för det svenska samhället förstås och respekteras i EU:s lagstiftning. Direktiv från EU som rör exempelvis minimilöner riskerar att urholka det partsgemensamma ansvarstagandet som den svenska modellen bygger på.

För ett hållbart arbetsliv

Arbetsgivarna ska ha förutsättningar att långsiktigt och strategiskt arbeta för en god arbetsmiljö och ett hållbart arbetsliv. Arbetskraftens genomsnittsålder blir allt högre och en god arbetsmiljö och effektiv omställning möjliggör för fler att arbeta längre. Det ger positiva ekonomiska effekter för både individ och samhälle.

Det är mer kunskap och dialog, snarare än tvingande regler och sanktioner, som ger resultat. Genom bättre samverkan mellan politiken, myndigheter och arbetsmarknadens parter kan vi stärka kopplingen mellan varje individs utveckling och verksamhetens mål. Så skapas den positiva utveckling som bygger gemenskap och framgång.

Fremia vill arbeta tillsammans med fackförbunden i partsgemensamma kommittéer. Genom att tillhandahålla kunskap och ge stöd kan parterna stödja det lokala arbetsmiljöarbetet och göra skillnad i praktiken. Fremia verkar för att den vår sektor ska vara representerad i alla relevanta processer som rör arbetsmarknaden.

Fremia arbetar för:

att stärka den svenska modellen, där branschanpassade kollektivavtal ska vara en konkurrensfördel.

att svensk lönebildning ska fortsätta vara väl fungerande, ansvarsfull och skötas av parterna på arbetsmarknaden.

att lagar inom arbetsmarknadsområdet ska vara dispositiva och regleras i (lokala) kollektivavtal.

att våra medlemmar ska ha rätt förutsättningar att vara goda arbetsgivare som erbjuder konkurrenskraftiga löner och villkor som matchar arbetsmarknaden i övrigt.

att rörligheten på arbetsmarknaden ska vara fungerande och god.

att säkerställa att våra medlemmars villkor som arbetsgivare får genomslag i politiska processer som rör arbetsmarknaden och i kollektivavtalsförhandlingar.

att den svenska modellen och förhållanden som är specifika för det svenska samhället ska förstås och respekteras i EU:s lagstiftning.

Synliggör civilsamhällets avgörande roll

Det civila samhällets organisationer spelar en avgörande roll för Sveriges demokratiska utveckling, genom att åstadkomma lösningar på samhällsproblem och försvara rättvisa och frihet. Ett välmående och självständigt civilsamhälle stärker och utvecklar demokratin, skapar gemenskap och ger goda förutsättningar för människor att själva forma sina liv och bidrar till en positiv samhällsutveckling.

I civilsamhällets organisationer möjliggörs ett ideellt engagemang där individer som sluter sig samman kan få utlopp för och driva gemensamma intressen. Det ideella arbetet i Sverige är mycket omfattande såväl över tid som i ett jämförande globalt perspektiv. Samverkan mellan stat och folkrörelser har byggt vårt land med en stark tradition av folkligt engagemang.

Civilsamhällets roll i kris är oundgänglig, och kommer att bli ännu viktigare framöver. Förmågan att vara snabba och flexibla kommer att vara användbara egenskaper de kommande åren. Civilsamhället behöver goda politiska och finansiella förutsättningar för att kunna fortsätta vara ett starkt stöd i kris och en aktiv röstbärare även när det inte är kris.

Med civilsamhället avses här den vedertagna avgränsningen²: "en arena, skild från staten, marknaden och det enskilda hushållet, där människor, grupper och organisationer agerar tillsammans för gemensamma intressen. Inom det civila samhället verkar bland annat ideella föreningar, stiftelser och registrerade trossamfund, men även nätverk, uppprop och andra aktörer." I begreppet ingår alltså en rad associationsformer och insatser, med både anställda och frivilliga krafter.

Viktig arbetsgivare

Civilsamhällets organisationer är betydelsefulla arbetsgivare med 188 000 anställda³. Omfattningen på det ideella arbetet är också imponerande. Den tid som ideella bidrar med i föreningsverige motsvarar mer än 350 000 heltidstjänster⁴. Både anställda och ideella behövs för ett vitalt civilsamhälle, men har olika roller. Fremia har som arbetsgivarorganisation ett naturligt fokus på anställda. Men vi vill också göra mer för att stödja de ideella krafterna och förtroendevalda i styrelser, som också har ett

² Regeringens proposition 2009/10:55. En politik för det civila samhället. <https://data.riksdagen.se/fil/5079AD54-DE3E-45C9-86CC-AB4526DF7398>

³ <https://www.scb.se/hitta-statistik/statistik-efter-amne/naringsverksamhet/naringslivets-struktur/civila-samhallet/pong/statistiknyhet/civila-samhallet-2020/>

⁴ <https://www.mynewsdesk.com/se/esh/news/svenskarna-arbetar-ideellt-foer-161-miljarder-437744>

arbetsgivaransvar. Det är en viktig del i vårt arbete för ett mer demokratiskt (civil)samhälle, för att motverka hat och hot och för ökad legitimitet.

I dag är mer än hälften av Sveriges befolkning engagerad i ideellt arbete. Engagemanget ligger stabilt på en internationellt sett hög nivå. Därtill har det skett en professionalisering av civilsamhället under de senaste decennierna med en ökning av antalet anställda. Civilsamhället i Sverige karaktäriseras av olika associationsformer och stor bredd i verksamheter och geografisk spridning. Värdet av civilsamhällets arbete är stort och kan bland annat mätas genom ekonomisk och social nytta. SCB:s civilsamhällesstatistik visar att det 2020 fanns 260 000 organisationer i civilsamhället, av dessa var 161 000 ideella föreningar. Sektorn omsatte 271 miljarder kronor, vilket motsvarade tre procent av BNP⁵. I relation till andra länder utgör offentliga medel en liten del av intäkterna. Samtidigt är det viktigt att den del av civilsamhällets finansiering som kommer från det offentliga är stabil och långsiktig.

Civilsamhället i EU

Den svenska lagstiftningen påverkas i hög grad av EU. Det påverkar även civilsamhället. Flera frågor som är centrala för många organisationer är tätt sammankopplade med EU-lagstiftning, som exempelvis moms och upphandlingar. En återkommande erfarenhet i dessa frågor är att såväl politiker som myndighetspersoner hänvisar till EU-lagstiftning som ett hinder för vad som är möjligt att förändra i Sverige. Den svenska tillämpningen av EU-regelverken är ofta striktare jämfört med andra länder.

Flera av Fremias medlemmar och samarbetspartners har medarbetare som följer processer och påverkar på EU-nivå. Fremia vill arbeta för att bättre ta tillvara de möjligheter som den närvaron innebär.

Arbetet inom Nysta tas vidare

Fremia var en drivande kraft i det arbete som gjordes inom Nysta, Civilsamhällets nystartsgrupp för ett nytt samhällskontrakt, under åren 2020–2021. Nystas slutrapport⁶ omfattar ett 100-tal förslag inom områden som demokrati, civilsamhällets förutsättningar, arbetsmarknad, välfärd, digitalisering, forskning och innovation. Arbetet med att få genomslag för rapportens förslag fortsätter, och bedrivs tillsammans med flera andra aktörer inom vår sektor.

⁵ <https://www.scb.se/hitta-statistik/statistik-efter-amne/naringsverksamhet/naringslivets-struktur/civilsamhallet/pong/statistiknyhet/civilsamhallet-2020/>

⁶ <https://nysta.nu/v-rt-material/nystarapporten>

Fremia arbetar för:

att lagar och regler, exempelvis momsregler, ska vara anpassade för civilsamhällets förutsättningar.

att den grundlagsstadgade föreningsfriheten värnas och utvecklas i syfte att undvika omotiverade inskränkningar. Ingen annan ska styra hur vi väljer att organisera oss.

att civilsamhällets finansiering ska vara långsiktig och förutsägbar. Bidrag bör indexregleras och räknas upp årligen.

att underlätta för stat, kommuner och regioner att sluta ändamålsenliga avtal med civilsamhället.

att påverka de svenska tolkningarna av centrala EU-regler, som har stor betydelse för våra medlemmars arbete, och bidra till sektorns idéutveckling på EU-nivå.

att förhållanden som är specifika för det svenska civilsamhället ska förstås och respekteras i EU:s lagstiftning.

Främja kooperativ utveckling

Kooperationen har under mer än 150 år skapat många samhällsbärande verksamheter i Sverige. Ändå saknas det kunskap om kooperativa och ömsesidiga företag i landet. Det vill Fremia ändra på genom att lyfta fram den kooperativa affärsmodellen, som förenar affärsnytta med demokratiska värderingar.

Kooperativa och ömsesidiga företag i Sverige omsätter årligen över 500 miljarder kronor. Kooperationen finns i många olika delar av näringslivet, som lantbruk, försäkring, boende, skog, bank och detaljhandel. Svensk Kooperation står sig bra i en internationell jämförelse. Sju svenska kooperativa och ömsesidiga företag finns på en global topplista⁷, som tas fram årligen. Fremia arbetar för ökad förståelse för kooperativa företags särart i Sverige, inom EU och vid implementeringen av EU-direktiv i Sverige.

Över hela västvärlden pågår en rörelse för att stärka Kooperation som företagsform. Den kooperativa företagsformen svarar mot ett växande behov av mångfald och alternativ inom näringslivet och är ett komplement till offentliga utförare av vård, skola och omsorgsverksamheter. Kooperativa företag är också ett viktigt arbetsmarknadspolitiskt verktyg i form av arbetsintegrerande sociala företag (ASF), som kan spela en avgörande roll för människors möjlighet att komma in på arbetsmarknaden.

Med vinsten som medel

Kooperationen står för en livskraftig idé och hållbar affärsmodell som fungerar utmärkt i den moderna marknadsekonomin. Den kooperativa företagsformen har inbyggda fördelar ur ett hållbarhetsperspektiv, med ett långsiktigt perspektiv på vinst. Att se på vinsten som ett medel, snarare än ett slutmål, ger stora möjligheter till en positiv samhällsutveckling. Kooperativa och ömsesidiga företag klarar också lågkonjunkturer och svängningar i ekonomin bättre än andra företag.

Generationsväxla till kooperativ

Förbättrade villkor för den kooperativa ägarformen är ett viktigt led i att bevara och utveckla näringslivet i hela Sverige. Många privata företag står inför generationsskiften. I en skrift från Global Utmaning uppskattas antalet till uppemot 175 000 företag⁸. Av dessa riskerar vart tredje att läggas ner eftersom det inte finns arvtagare eller köpare till företaget. Många av dessa bärkraftiga företag skulle kunna räddas genom att skiftas till personalägda kooperativ. Dessvärre saknar Sverige politiska initiativ för

⁷ World Cooperative Monitor 2023. <https://svenskkoooperation.se/wp-content/uploads/2023/01/world-cooperative-monitor-2022.pdf>

⁸ Nachemson-Ekwall, 2018: "Ett Sverige där anställda äger." <https://www.hhs.se/en/research/institutes/misum-startpage/ett-sverige-dar-anstallda-ager/>

personalövertaganden av företag. Andra länder, till exempel Frankrike, visar att det är en möjlig och framgångsrik väg att gå. Den ger människor ökat inflytande över den egna arbetsplatsen samtidigt som stora värden bevaras, tack vare att verksamheter kan leva vidare. Det är viktigt, inte minst på landsbygden. Fremia verkar för att förenkla generationsväxling till personalägda kooperativ.

Ett kunskapslyft behövs

Kooperativa och ömsesidiga företag saknas idag helt i läroplanen för svenska grund- och gymnasieskolor⁹. Inte heller i relevanta kursplaner hos de största högskolorna och universiteten finns kooperativa eller ömsesidiga företag med.

Sverige tillhör den globala toppen när det gäller kreativitet och innovation. Tröskeln för att starta nya verksamheter blir allt lägre. Många så kallade startups kännetecknas bland annat av att flera personer vill utveckla en produkt eller tjänst tillsammans, med ambitionen att växa snabbt. Den kooperativa företagsformen, som har en demokratiskt styrd förening i grunden, passar väl in när flera vill dela på arbete, insatser och risker. När unga vill skapa företag vill de gärna göra det just tillsammans. Men kunskapen när det gäller möjligheten att bilda kooperativa företag är mycket låg. Ett kunskapslyft om Kooperation skulle stärka möjligheterna att bilda och utveckla hållbara företag.

Kooperativ utveckling får Sverige att leva

Kooperativa företag i glesbygd är bra exempel på hur livskraft skapas i samhället. Kooperativt ägande har visat sig vara ett sätt att behålla utbudet av samhällskritiska tjänster över hela landet.

Politiska insatser för att förbättra villkoren och öka kunskapen om den kooperativa företagsformen kommer att beröra de över 100 000 anställda som finns i dag och alla medlemmar och konsumenter som handlar varor och tjänster från kooperativt ägda företag.

Sammantaget kan kooperativa företag spela en mycket viktig roll i näringslivets tillväxt och i utveckling av den offentligfinansierade vården, skolan och omsorgen, särskilt i den tid av omvandling som vi nu lever i. Det är därför angeläget att politiker och andra beslutsfattare skapar långsiktigt bra förutsättningar för de kooperativa och ömsesidiga företagen. En bärande del i det arbetet är att regeringen behöver anta en nationell handlingsplan för den kooperativa sektorn.

⁹ <https://svenskkoperation.se/wp-content/uploads/2019/10/kooperation-utbildningar.pdf>

Fremia, tillsammans med Svensk Kooperation, arbetar för:

att regeringen antar en handlingsplan med syfte att det kooperativa företagandet ska växa.

att skapa nätverk för kooperativa verksamheter.

att beslutsfattare skapar goda förutsättningar för kooperativt och ömsesidigt företagande.

att lyfta vikten av ägarskiftesfrågor med mål att förenkla generationsväxling till personalägda kooperativ.

att verka för fortsatt utveckling av lagen om ekonomiska föreningar.

att öka kunskapen om den kooperativa sektorn, genom att få in Kooperationen i läroplaner, kursplaner och i forskningen.

att Sverige vid implementering av EU-direktiv tar hänsyn till den kooperativa sektorns särart.

Tio procent av välfärden ska vara idéburen

Idéburna organisationer berikar och utvecklar den svenska välfärden, och gör stor skillnad för människor i utsatta livssituationer. Med långsiktigt hållbara förutsättningar, likvärdiga villkor och mindre detaljstyrning kan vår sektor göra betydligt mer i välfärden än i dag.

Idéburna organisationer bidrar till mångfald och alternativ i den offentligfinansierade välfärden. Därtill finns ett fokus på människor i social utsatthet, som den offentliga sektorn inte kan nå. De idéburna organisationerna inom välfärden fungerar som utförare av offentligfinansierad välfärd, men lagar också glipor i välfärdens skyddsnet. Deras sociala insatser är omistliga för ett medmänskligt samhälle, ger röst åt dem som själva kan ha svårt att göra sig hörda och bidrar till verklig valfrihet. Fremias medlemmar är även värderingsstyrda arbetsgivare som ger välfärdens viktiga professioner alternativa och uppskattade anställningsmöjligheter. Det är angeläget inte minst mot bakgrund av kompetensutmaningarna i välfärden.

Likvärdiga villkor för alla utförare

Beslutsfattare på riksplanet, i kommuner och regioner, utgår ofta från den offentligt drivna verksamhetens förutsättningar och logik. Att offentliga beslutsfattare missar att de idéburna verksamheter och andra fristående aktörer också bör få likvärdiga och goda förutsättningar är dessvärre inte ovanligt. När coronastöden utformades såg vi hur kommuner och regioner hade bättre tillgång till offentliga medel och stöd än de fristående utförarna. Detaljregleringar i regelverk och avtal begränsar möjligheterna till nytänkande och att skapa verksamheten utifrån de egna förutsättningarna. Det finns inte heller tillräcklig förståelse för att administrativa pålagor stjäl onödig kraft och tid från kärnverksamheten. Myndigheter bör vara försiktiga med att sätta upp hinder i form av höga avgifter och snåriga regelverk som drabbar även seriösa aktörer.

En framgångsfaktor för utveckling av den svenska välfärden är en nära dialog och samverkan med de fristående utförarna, för att se hur behoven bäst kan mötas. Skattefinansierade satsningar måste komma alla utförare till del på likvärdiga villkor.

För att Fremias medlemmar ska kunna bidra till att möta välfärdens utmaningar, och erbjuda människor med behov av insatser verksamhet av god kvalitet, måste förutsättningarna vara långsiktigt hållbara. Krav och villkor måste gå hand i hand med tillgängliga resurser. Det är också avgörande för att medarbetarna ska trivas och vilja arbeta i verksamheten.

Många mervärden med idéburna organisationer i välfärden

Det finns många mervärden, både för den enskilde och för samhället, med att vård och social omsorg drivs i idéburen regi. Idéburna organisationer får sin kraft ur viljan att bidra

till att lösa specifika behov. Det ger innovationskraft och fokus på uppgiften. I de idéburna verksamheterna finns en stark värdegrund – en syn på varje människa som oersättlig och värdefull. Det lägger grunden för en helhetssyn, som främjar ett gott bemötande och omhändertagande. I många idéburna verksamheter finns det volontärer i verksamheten vid sidan om det professionella. Det skiljer dem från såväl offentliga som privata, kommersiella aktörer. Det skapar mervärden i form av att människor ger av sin tid och lägger grunden för ett engagemang som gör att människor kommer samman. Överskott i verksamheten återinvesteras.

Trots alla dess mervärden står de idéburna organisationerna i dag för en liten del av den totala välfärden. Fremia vill stärka de idéburna organisationernas möjligheter att verka och växa. Vårt mål är att de idéburna organisationernas andel i välfärden ska växa från dagens tre procent till 10 procent senast 2030. Vi tror att det skulle göra välfärden och hela samhället bättre. För det krävs insatser från både det offentliga och från sektorn själv.

En stor majoritet av landets politiker, på såväl riksnivå som i regioner och kommuner, ser positivt på idéburen verksamhet¹⁰. Nu ger lagstiftningen¹¹ våra beslutsfattare nya möjligheter att få mer idéburen välfärd i Sverige. Därför förväntar vi oss att de går från ord till handling och fattar beslut som underlättar för vår sektor att växa.

Fremia arbetar för:

att förutsättningarna för den idéburna välfärdens verksamheter ska vara långsiktigt hållbara. Krav och villkor måste gå hand i hand med tillgängliga resurser.

att offentliga satsningar ska komma alla välfärdsaktörer till del, oavsett regi. Likvärdiga krav ska ställas på alla utförare.

att tillståndsgivning och tillsyn ska bidra till hög kvalitet i vården och omsorgen, utan att skapa onödiga hinder för seriösa aktörer, oavsett driftsform.

att en betydligt större del av den offentligfinansierade välfärden ska ske i idéburen regi. Det kan åstadkommas genom reserverade upphandlingar och valfrihetssystem till idéburna aktörer, enligt den nya lagstiftningen.

att offentliga aktörer i större utsträckning ska ingå Idéburna Offentliga Partnerskap (IOP) med idéburna organisationer. En lag om IOP bör införas.

¹⁰ Famnas politikerundersökning 2022: <https://www.famna.org/wp-content/uploads/2022/03/Famnas-Politikerunders%C3%B6kning-2022-pdf.pdf>

¹¹ https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/arende/betankande/ideburen-valfard_H901FiU28

att lyfta fram mervärdet av att värderingsstyrda arbetsgivare bidrar till kompetensförsörjningen i välfärden.

att möjliggöra för idéburna verksamheter inom välfärden att hitta tillväxtkapital, både offentligt och privat.

Rimliga villkor för personlig assistans

1994 infördes personlig assistans som en av de viktigaste funktionsrättspolitiska reformerna någonsin i Sverige. Fremia (då under namnet KFO) har varit med från början och tog fram det allra första kollektivavtalet inom personlig assistans. Sedan dess har personliga assistenter bidragit till att ge människor med omfattande funktionsnedsättningar möjlighet att leva ett självbestämt liv som andra. Fremia har arbetat tillsammans med idéburna assistansanordnare och assistansberättigade för att utveckla reformen.

Den mest centrala frågan inom området personlig assistans är att säkerställa de långsiktiga förutsättningarna för att bedriva verksamhet. I det ligger att verka för förutsägbarhet och framförhållning beträffande ersättningssystem, regelverk och uppföljning. Myndighetsbeslut avseende återkrav och tillstånd att bedriva verksamhet präglas tyvärr alltför ofta av bristande kvalitet och förutsägbarhet. Rättssäkerheten för assistansanordnare måste uppmärksammas och förbättras.

Höj assistansersättningen rejält

Assistansersättningens storlek är en fundamental fråga för att säkerställa goda förutsättningar för anordnarna att bedriva verksamhet. Under en lång rad år har assistansersättningen urholkats jämfört med kostnadsökningar för löner och prisökningar i samhället. Det är ohållbart. För att rätten till personlig assistans ska uppfyllas måste den också backas upp med tillräckliga resurser. Fremia vill ha en ersättningsnivå och modell som bättre tar hänsyn till behoven hos assistansberättigade men också till löneutvecklingen och behovet av kompetensutveckling för personliga assistenter.

Assistansreformen har alltsedan dess tillkomst präglats av individens rätt till självbestämmande och autonomi. Det är den enskilde assistansberättigade som ska bestämma om hur dennes personliga assistans ska utföras. För att värna och utveckla denna bärande tanke även fortsättningsvis vill Fremia betona vikten av att det finns en mångfald av utförare med reellt utrymme för små och medelstora företag samt idéburen verksamhet.

Fremia arbetar för:

att det ska finnas förutsägbarhet och framförhållning beträffande ersättningsystem, regelverk och uppföljning inom personlig assistans.

att ersättningsnivå och -modell ska ta hänsyn till behoven hos assistansberättigade samt till löneutvecklingen och behovet av kompetensutveckling för personliga assistenter.

att det ska finnas en mångfald av utförare inom personlig assistans, med utrymme för små och medelstora företag samt idéburen verksamhet.

Idéburna organisationer bekämpar långtidsarbetslösheten

Civilsamhället och idéburna organisationer har många mervärden som gynnar den svenska arbetsmarknaden. De utgår från individen och har en holistisk ansats. Det är av särskild betydelse i verksamheter som har personer som står långt ifrån arbetsmarknaden som målgrupp. Ofta innebär det att långtidsarbetslösa söker sig till aktörer inom vår sektor, som exempelvis arbetsintegrerande sociala företag, ASF. Här får hela människans behov ta plats, oavsett var i skärningspunkterna mellan olika myndigheter som ansvaret ligger.

Arbetet med att integrera personer som står långt ifrån arbetsmarknaden har byggt erfarenhet och relationer med utsatta grupper som unga, personer med funktionsvariationer och utrikesfödda. Vår sektor står för metoder och förhållningssätt som fungerar och arbetar för att dess omfattning i arbetsmarknadspolitiken ska öka. I det arbetet vill Fremia vara en ledande aktör.

Samverkan med Arbetsförmedlingen

Fremia har därför etablerat ett långsiktigt samarbete med Arbetsförmedlingen. Målet är att genom samverkan bidra till att personer som står långt ifrån arbetsmarknaden får stöd som låter dem göra förflyttningar i riktning mot studier eller arbete. Denna samverkansplattform ska tillvarata vår sektors särart och det mervärde den kan erbjuda inom ramen för den statliga arbetsmarknadspolitiken. Samarbetet med Arbetsförmedlingen ger förutsättningar för mångfald, jämställdhet och innovation, och en utveckling av vår sektors roll i arbetsmarknadspolitiken.

Fremia har många medlemmar som utformar och utvecklar arbetsmarknadsinsatser. I Fremias roll som en samlande aktör är dialogen med medlemmarna och andra aktörer central. När ramar och regler för arbetsmarknadsinsatser inte fungerar och politiken behöver förändras är det en uppgift för Fremia och våra medlemmar att påtala för Arbetsförmedlingen, riksdag, regering och andra aktörer vad som behöver göras.

Fremia arbetar för:

att våra medlemmars involvering och omfattning i offentligfinansierade arbetsmarknadsinsatser ska öka. Det kan åstadkommas genom exempelvis reserverade upphandlingar för idéburna organisationer.

att den som inte klarar av ett arbete på ordinarie arbetsmarknad säkerställs stöd, insatser och meningsfull sysselsättning som ett sätt att stärka välmående och ge egna inkomster.

att vår sektor i större utsträckning ska användas för att möjliggöra fler platser för arbetsträning och förstärkt arbetsträning samt kompetensstärkande insatser, som validering.

att utformningen av arbetsmarknadsinsatser ska främja innovationer och en mångfald av utförare.

att Svenska ESF-rådet i större utsträckning fokuserar på att finansiera arbetet för innovation och inkludering på arbetsmarknaden. Fremia vill att våra medlemmar ska kunna ta del av finansieringen på bästa sätt.